

SUOMEN LUKIOLAISTEN LIITON

TAVOITEOHJELMA 2020

1. KOULUTUSPOLITIikka	2
1.1 Lukiokoulutuksen järjestäminen	2
1.2 Tuntijako	3
1.3 Oppisisällöt ja pedagogiikka	4
1.4 Oppimateriaalit	5
1.5 Opinto-ohjaus	5
1.6 Peruskoulu ja toisen asteen nivelvaihe	6
1.7 Toinen aste	7
1.8 Ylioppilastutkinto	7
1.9 Lukion ja korkea-asteen nivelvaihe	8
2. SOSIAALIPOLITIikka	9
2.1 Tukipalvelut	9
2.2 Opiskelija kouluyhteisön jäsenenä	10
2.3 Opiskelijahuolto	11
2.4 Hyvinvointi	11
2.5 Toimeentulo ja asuminen	11
2.6 Yhdenvertaisuus oppilaitoksessa	12
3. NUORTEN OIKEUDET	13
3.1 Nuoret yhteiskunnassa	13
3.2 Opiskelijoiden oikeusturva	14
3.3 Nuorisotakuu	14
3.4 Nuorisopalvelut	14
3.5 Nuorten työllisyys	14
3.6 Nuorten terveys	15
3.7 Kestävä kehitys	15

1. KOULUTUSPOLITIikka

1.1 Lukiokoulutuksen järjestäminen

Lukiokoulutuksen tulee olla aidosti maksutonta, ja jokaisella nuorella tulee olla mahdollisuus osallistua siihen esimerkiksi taloudellisesta asemasta tai taustasta riippumatta. Lukion tulee olla vetovoimainen vaihtoehto toiselle asteelle siirryttäessä, jotta sinne hakeutuu motivoituneita opiskelijoita. Lukiokoulutuksen tulee olla poliittisesti ja uskonnollisesti täysin riippumatonta ja sitoutumatonta. Koulutuksen järjestäjän on varmistettava, että tarjottava koulutus on laadukasta ja että se toteuttaa lukiokoulutukselle asetetut tavoitteet. Opintojen eteneminen ei saa olla sidottu vuosiluokkiin vaan opiskelijan on voitava valita kurseja omaan opiskelutahtiinsa sopivasti. Opiskelijoiden hyvinvointi ja osallisuus sekä koulutuksen laatu tulee huomioida opiskelijapalautteella.

Opiskelijan on voitava osallistua kaikille haluamilleen valtakunnallisille opintojaksoille hänen suorittaessaan lukion kolmessa vuodessa. Opiskelu on voitava suorittaa ensisijaisesti lähiopetuksessa, jossa ryhmäkoot eivät saa olla liian suuria. Erityisesti kielten sekä matematiikan opetuksessa on taattava riittävän pienet ryhmäkoot. Etäopetuksella tuetaan opetuksen järjestämistä ja mahdollistetaan laajempi opintotarjonta. Itsenäisten opintojaksojen suorittamisperusteiden on oltava valtakunnallisesti standardoituja opintoja pitää voida suorittaa myös etänä verkkoympäristöissä. Myös muualla hankitun osaamisen tunnustamista ja hyväksilukua tulee kehittää sujuvaksi ja valtakunnallisesti yhtenäiseksi. Opetuksen suunnittelussa ja mitoituksessa on huomioitava myös opiskelijan itsenäisen työn määrä, ja lukion oppimäärien ja niihin kuuluvien opintojen perusteena käytettävien opintopisteiden on oltava ECTS-opintopisteitä.

Valtion tulee tukea tulevaisuudessakin lukion jälkeistä täydentävää aineopetusta, jotta yksilön koulutuspolku ei katkea.

Kunnilla on merkittävä rooli lukiokoulutuksen järjestäjänä. Nykyinen eri koulutuksen järjestäjien varaan rakentuva malli tulee säilyttää. Toisen asteen koulutuksen järjestämisvastuuta ei tule siirtää valtiolta kunnille tai maakunnille. Koulutuskuntayhtymissä koulutuksen laatu tulee taata riippumatta hallinnollisista järjestelyistä. Myös vaihtoehtoisia opetusmenetelmiä harjoittavien koulujen, erityistehtävän saaneiden lukioiden ja yksityiskoulujen asema on turvattava. Lukion tulee lähtökohtaisesti sijaita niin lähellä, että sitä voi käydä kotoa käsin.

Lukiokoulutuksen rahoitus on jatkossakin toteutettava opetus- ja kulttuuriministeriön kautta koulutuksen järjestäjälle maksettavana yksikköhintana, eikä sen tule olla riippuvaista koulutuksen järjestämismallista. Lukiokoulutuksen riittävä rahoitus tulee turvata maksamalla koulutuksen järjestäjille todellisia kustannuksia vastaava yksikköhinta.

Lukiokoulutuksen tasa-arvo on turvattava riittävän suurella perusrahoitusosuudella, jonka lisäksi osa valtionosuudesta voi määräytyä opiskelijapalautteella. Rahoitusjärjestelmä ei saa johtaa lukioiden eriarvoistumiseen.

Valtionosuuksien vuosittaisen vaihtelun on pysyttävä kohtuullisena. Yksikköhintaa pitää korottaa vuosittain vähintään yleisen hintatason kasvua vastaavilla korotuksilla. Lukiokoulutuksen saavutettavuuden turvaamiseksi harvan väestöpohjan alueiden lukioille on maksettava korotettua valtionosuutta. Korotettua valtionosuutta on maksettava myös erityistehtävän saaneille lukioille, ja lukioilla tulee olla aito mahdollisuus hakea erityistehtävää. Erityistehtäviä myönnettäessä alueellinen kattavuus tulee ottaa huomioon.

Suomen tulee aktiivisesti osallistua EU-tason koulutuspoliittiseen kehittämistyöhön ja huolehtia kansallisen koulutusjärjestelmän erityispiirteiden huomioimisesta. Koulutuspolitiikasta päättämisen täytyy säilyä kansallisella tasolla.

1.2 Tuntijako

Lukion tuntijaon tulee taata lukiolaiselle vahvat kielelliset, viestinnälliset ja matemaattiset taidot, monipuolinen kielitaito sekä laajat tiedolliset, kulttuuriset ja tietotekniset valmiudet. Lukion on autettava opiskelijaa löytämään omat vahvuutensa ja kiinnostuksensa kohteet sekä tarjottava riittävä tieto ja tuki oman jatko-opintovalinnan tekemiseen.

Lukiossa tulee järjestää vähintään kolme sisällöltään monipuolista, laaja-alaista osaamista kehittävästä temaattisten opintojen opintojaksoa, joissa tulee käsitellä eri oppiaineiden asioita ajankohtaisten teemojen ympärillä. Näitä teemoja tulee tarkastella eri näkökulmista harjoittamalla viestintä- ja tiedonhakutaitoja sekä kriittistä ajattelua. Oppiaineiden välistä yhteistyötä on lisättävä lukio-opetuksessa myös temaattisten opintojen ulkopuolella.

Nykymallisesta uskonnonopetuksesta tulee siirtyä kaikille yhteiseen katsomusoppiin, joka tarkastelee uskontoja ja maailmankatsomuksia tasapuolisesti ilmiöiden pohjalta. Uskonnon ja elämäntiedon erityisasema on poistettava lukiolaista.

Lukion merkitys hyvän ja laajan kielitaidon hankkimisessa on merkittävä, minkä takia kielten opetuksen tulee antaa valmiudet opiskellun kielen monipuoliseen käyttöön. Lukiossa on opiskeltava äidinkielen lisäksi vähintään kahta vapaavalintaista kieltä, joista ainakin toisen on oltava pitkä A-kieli. Kielenopetuksen on oltava enemmän myös suullista kielitaitoa kehittävä. Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvan opiskelijan oman äidinkielen opiskelua ja ylläpitoa on tuettava, sillä oma äidinkieli on tärkeä osa ajattelutaitojen kehittymistä ja identiteettiä, eikä häntä saa vaatia opettelemaan molempia kotimaisia kieliä, mutta hänellä on oltava siihen yhtäläinen mahdollisuus.

Matematiikan yhteisessä opintojaksossa on luotava pohja sekä lyhyen että pitkän oppimäärän opiskeluun, ja sen on kannustettava opiskelemaan matematiikkaa. Yhteisessä opintojaksossa on tuotava esille matematiikan opiskelun hyödyt. Pitkän oppimäärän on tarjottava hyvät valmiudet matemaattis-luonnontieteellisiin jatko-opintoihin. Lyhyen oppimäärän on oltava käytännönläheistä ja korostettava kaikissa opinnoissa tarvittavia matemaattisia taitoja.

Laaja-alainen yleistieto ja jatko-opintoihin suuntaava tutkinto mahdollistetaan rakenteellisella valinnaisuudella, joka kohdistuu yksittäisten oppiaineiden sijaan laajoihin teemoihin. Pakollisten sisältöjen lisäksi opiskelijalla on oltava mahdollisuus valita haluamansa määrä valinnaisia opintopaketteja, joissa hän voi syventää osaamistaan itselleen hyödyllisiksi kokemissaan oppiaineissa. Lukio-opinnoissa opiskelijan tulee voida syventyä haluamiinsa aineisiin eikä liian suuri pakollisten opintopakettien määrä saa estää sitä.

Opiskelijalla täytyy olla mahdollisuus suorittaa erilaisia lukiodiplomeja, jotka osoittavat lukiolaisen kyvyn itsenäiseen ajatteluun ja toimintaan. Lukiodiplomeita on voitava suorittaa sekä oppiaineryhmissä että yksittäisissä oppiaineissa, eivätkä diplomit saa rajoittua vain taito- ja taideaineisiin. Lukiodiplomit ilmentävät opiskelijan motivaatiota oppiaineryhmää tai oppiainetta kohtaan, ja lukiodiplomeita tulee pystyä hyödyntämään opiskelijavalinnassa. Lukiodiplomeille on oltava kansalliset suoritusohjeet sekä arviointikriteerit, jotta lukiodiplomit ovat suorituksina vertailukelpoisia.

Lukion tuntijakoon tulee sisällyttää valinnaista tieto- ja viestintäteknikan opetusta, jotta kaikilla olisi yhtäläiset mahdollisuudet pärjätä sähköisissä ylioppilaskirjoituksissa.

1.3 Oppisisällöt ja pedagogiikka

Oppisisältöjen tulee olla yleissivistäviä sekä jatko-opiskeluun valmentavia. Niiden tulee painottua tietojen hankintaan, jäsentelyyn ja soveltamiseen sekä kokonaisuuksien hallintaan. Lukion aikana ajattelun ja tietokäsityksen tulee kehittyä. Opiskelijan tulee oppia ymmärtämään ja sietämään tietoon liittyvää epävarmuutta. Opetuksen tulee kannustaa opiskelijaa suhtautumaan tietoon kriittisesti ja oppia kyseenalaistamaan ja löytämään perusteltuja ratkaisuja. Alati muuttuvassa maailmassa tulee oppisisältöjen tukea opiskelijan omaa ajattelun kehitystä.

Lukion opettajilla tulee olla pätevyys tehtävänsä sekä hyvät ja ajantasaiset pedagogiset valmiudet. Pedagogiikkaa tulee päivittää tukemaan vahvemmin lukiokoulutukselle asetettuja tavoitteita. On varmistettava, että yhteistyö työelämän, kolmannen sektorin sekä korkeakoulujen kanssa toteutuu kaikkialla, ja koulujen on avauduttava yhteiskunnallisille toimijoille. Lukioiden ja korkeakoulujen välisen yhteistyön tulee toteutua ja olla laadukasta ympäri Suomen. Kaikilla lukiolaisilla on oltava yhtäläiset mahdollisuudet suorittaa korkeakouluopintoja lukio-opintojensa aikana.

Tieto- ja viestintäteknikan käyttöä ja merkitystä opetuksessa on lisättävä. Tämän mahdollistamiseksi jokaisella lukiolla on oltava riittävät ja ajanmukaiset välineet ja yhteydet. Opettajien tulee kouluttautua säännöllisesti, ottaa käyttöön uusia keinoja hyödyntää tietotekniikkaa opetuksessa ja saada siinä tarvittaessa tukea. Laitteiston nykyaikaistamisen lisäksi on huolehdittava sähköisten oppimisympäristöjen ja sovellusten kehittämisestä ja käyttöönotosta lukio-opetuksessa. Opetuksessa käytettävien sovellusten ja laitteiden tulee valmentaa opiskelijaa myös opintojen jälkeiseen elämään ja työuralle. Opiskelijoiden digitaalisista taidoista on pidettävä huolta tarjoamalla opetuksen yhteydessä tukea ja ohjausta digitaalisten opiskelumenetelmien käytössä. Lukion tulee myös nimetä tarpeellinen määrä

ICT-tukihenkilöitä, jotka voivat auttaa opiskelijoita ja opettajia tietoteknisissä ongelmissa. Opintojaksojen kokeet tulee pääsääntöisesti järjestää Abitti-järjestelmässä. Opetuksen tulee aidosti valmentaa sähköisiin ylioppilaskirjoituksiin.

Etäopetusta järjestettäessä on varmistettava sähköisen opetuksen toimivuus ja riittävän monipuoliset opiskelutavat. Etäopetusta ei tule nähdä vain verkkoon siirrettynä lähiopetuksena. Verkkokursseja ja itsenäisiä opintojaksoja suorittaville opiskelijoille on myös tarjottava riittävä määrä ohjausta.

1.4 Oppimateriaalit

Kaikkien oppimateriaalien ja -välineiden tulee olla opiskelijalle maksuttomia. Oppimateriaalien tuottamisen täytyy tulevaisuudessa nojata mahdollisimman monen eri toimijan malliin. Oppimateriaalien tulee olla monipuolisia, eikä niiden sähköistäminen saa tarkoittaa vain painetun aineiston siirtämistä sähköiseen muotoon. Digitalisaatiota tulee hyödyntää sekä nykyisten että uusien oppimateriaalien kehittämisessä.

Oppimateriaalien maksuttomuuden varmistamiseksi tulee aloittaa valtakunnallisen digitaalisen oppimateriaalipankin luominen. Sekä opiskelijoiden että opettajien tulee voida hyödyntää oppimateriaalipankkia vapaasti opiskelussa ja opetuksessa. Oppimateriaalipankin avulla oppimateriaalien ei tarvitse olla yksittäisiin opintojaksoihin keskittyvää, vaan materiaalit voivat käsitellä laajempia kokonaisuuksia esimerkiksi oppiaineryhmittäin. Oppimateriaalipankin luominen tai oppimateriaalien sähköistäminen ei saa heikentää oppimateriaalien laatua.

Verotuksella ei tule jarruttaa lukiokoulutuksen ja erilaisten opetustapojen kehittämistä eikä nykyaikaistamista. Sähköisten oppimateriaalien tarjonnan on vastattava opiskelijoiden ja opetuksen vaatimuksia.

1.5 Opinto-ohjaus

Ylioppilaat on saatava sujuvasti jatko-opintoihin ja siitä työelämään, minkä vuoksi jokaisella lukiolaisella tulee olla mahdollisuus laadukkaaseen opinto-ohjaukseen ja muihin opinto-ohjausta tukeviin palveluihin. Opinto-ohjauksen riittävät resurssit on turvattava koulutuksen järjestäjiä velvoittavalla asetuksella opintojen ohjauksen vähimmäisresursseista. Jokaista kahtasataa opiskelijaa kohti on oltava yksi täysipäiväinen opinto-ohjaaja. Opinto-ohjaajien tulee pystyä tarjoamaan ohjausta myös ulkomaille opiskelemaan suuntaaville opiskelijoille. Vailla jatko-opiskelupaikkaa olevien ylioppilaiden jälkiohjaukseen on varattava riittävästi resursseja ja se on toteutettava opiskelijan yksilölliset tarpeet huomioiden.

Lukion opinto-ohjaukseen on käynnistettävä valtakunnallinen kehittämisohjelma. Opinto-ohjauksessa tulee keskittyä ensisijaisesti yksilöllisten opintopolkujen mahdollistamiseen lisäämällä opinto-ohjausta ja kasvattamalla henkilökohtaisen opinto-ohjauksen määrää. Ohjauksen yksilöllisyyttä on vahvistettava kehittämällä opinto-ohjauksen opintojaksoihin ryhmäohjauksen rinnalle vaihtoehtoisia suoritustapoja. Opinto-ohjauksen on tarjottava opiskelijalle riittävät tiedot omien ainevalintojen tekemiseen ja kirkastettava valintojen vaikutusta jatko-opintomahdollisuuksiin. Lisäksi lukioaikaisella

ohjauksella on tuettava opiskelijan omien vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden tunnistamista, minäkuvan rakentamista sekä oman jatko-opintopaikan löytymistä. Koulun täytyy myös pystyä tukemaan opiskelijaa kansainvälisissä pyrkimyksissä, kuten opiskelijavaihdossa, kulttuurimatkoissa ja jatko-opinnoissa ulkomailla.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman on tarjottava hyödyllistä tukea opiskelijalle, ja niitä on päivitettävä opintojen ohessa. Opinto-ohjauksen laatu tulee huomioida opiskelijapalautteessa.

Jokaiselle lukiolaiselle tulee tarjota valinnainen TET-jakso, jonka voi viettää työelämään tai korkeakouluun tutustuen. Opiskelijoille on annettava mahdollisuus löytää oma polkunsä esittelemällä koulutusaloja ja oppilaitoksia Suomessa sekä ulkomailla mahdollisimman laajasti. Opinto-ohjauksen oikea-aikaisuutta on kehitettävä, ja opintojen alussa on tuettava erityisesti opiskelu- ja ajanhallintataitojen kehittymistä. Myös kaikki ohjaa -periaatetta on vahvistettava, ja aineenopettajien rooli ja vastuu ohjauksessa selkeytettävä. Opinto-ohjauksen tuntien jaksotuksen tulee tukea opiskelijaa pitkin tämän opintietä.

1.6 Peruskoulu ja toisen asteen nivelvaihe

Yläkoulun opinto-ohjaukseen tulee panostaa entistä enemmän, jotta lukioon hakeutuu motivoituneita opiskelijoita. Lukion on kuitenkin oltava matalan kynnyksen vaihtoehto jokaiselle, joka haluaa valmistaa itseään jatko-opintoihin, vaikka kaikki heistä eivät olisi varmoja tulevaisuuden alastaan.

Jokaiselle peruskoulun päättäneelle täytyy taata subjektiivinen oikeus jatkokoulutuspaikkaan. Peruskouluille tulee säätää jälkiohjausvelvoite, josta vastaavat kunnan etsivä nuorisotyö ja peruskoulun opinto-ohjaaja. Toiselle asteelle hakeutumisen tulee jatkossakin perustua vapaaehtoisuuteen. Mikäli oppivelvollisuus laajennetaan koskemaan toisen asteen koulutusta, vapaata hakeutumisoikeutta toisen asteen koulutukseen ei tule rajoittaa, opiskelijan laiminlyönnistä ei pidä seurata sakkoja tai muita sanktioita vaan tehostettuja tukipalveluita.

Perusopetuksen ja toisen asteen opetussuunnitelmien tulee muodostaa jatkumo, jotta oppilaan on mahdollista saavuttaa toisen asteen koulutuksessa tarvittavat pohjatiedot ja -taidot perusopetuksessa.

Toisen asteen yhteishakuun tulee sisällyttää myös toiselle asteelle valmistavat koulutukset, joihin voisi näin myös hakea yhteishaun täydennyshaussa. Perusopetuksen lisäopetuksen, eli niin sanotun kymppiluokan, tulee aidosti tarjota mahdollisuus tutustua toisen asteen opintoihin. Kymppiluokalla on oltava mahdollisuus suorittaa lukion pakollisia opintojaksoja, jotka voi lukioon siirryttäessä hyväksilukea. Valmentavien opintojen ohessa on oltava mahdollisuus korottaa peruskoulun päättötodistuksen arvosanoja. Kynnystä hakeutua valmentaviin opintoihin on madallettava, ja valmentavia opintomahdollisuuksia on tehtävä entistä näkyvämmiksi. Toisella asteella opiskelevien mahdollisuutta opiskelualan vaihtoon täytyy kehittää erilaisilla erillisvalinnoilla.

1.7 Toinen aste

Toisen asteen koulutuksen on pohjaututtava malliin, jossa lukio ja ammatillinen koulutus toteuttavat toisistaan erillisiä tehtäviä. Lukion rooli on olla yleissivistyksen kautta jatko-opintoihin valmistava koulutusmuoto. Ammatillinen koulutus valmentaa osaavia ja ammatillisesti sivistyneitä käytännön tekijöitä. Molempia koulutusmuotoja ja niiden opintosisältöjä on kehitettävä itsenäisesti kunkin omista tarpeista ja lähtökohdista.

Toisen asteen opiskelijalla tulee olla mahdollisuus halutessaan suorittaa kaksois- tai kolmoistutkinto. Kaksois- tai kolmoistutkinnon suorittajille tulee tarjota räätälöityä opinto-ohjausta. Oppilaitosten välinen toimiva yhteistyö on edellytys sen sujuvuudelle.

Lukioikäisten nuorten tulee suorittaa lukion täysi oppimäärä ja ylioppilastutkinto pääsääntöisesti päivälukiossa. Tätä tarkoitusta tukevia yksittäisiä opintojaksoja tulee kuitenkin voida suorittaa myös aikuislukiossa. Aikuislukiota ei tule markkinoida nuorelle päivälukiota helpompana eikä ensisijaisena vaihtoehtona, mikäli opiskelijalla on opinto-oikeutta jäljellä omassa päivälukiossaan. Ulkomailla suoritettuja opintoja pitää pystyä hyväksilukemaan lukio-opintoihin. Lukio-opinnoissa kansainvälisyyttä tulee tukea muun muassa ulottamalla Erasmus-ohjelman (nyk. Erasmus+) yksilöliikkuvuuden osuus koskemaan lukio-opiskelijoita.

1.8 Ylioppilastutkinto

Ylioppilastutkinnon on koostuttava lukion oppimäärästä sekä ylioppilastutkinnon kokeista. Tutkintoon vaadittavien suoritettujen opintojen määrän ja laadun tulee olla sama kaikille kokelaille riippumatta siitä, missä opiskelee. Opiskelijan asuinpaikka tai lukion koko eivät saa vaikuttaa siihen, mitä aineita opiskelija pystyy tutkintoonsa valitsemaan. Ylioppilastutkintoon tulee sisältyä enintään viisi pakollista ylioppilastutkinnon koetta, joihin tulee sisältyä äidinkielen ja kirjallisuuden koe, vieraan kielen koe, reaaliaineen koe ja kaksi vapaasti valittavaa koetta. Yhden kokeen tulee olla pitkän oppimäärän mukainen. Opiskelijalla tulee olla tämän lisäksi mahdollisuus suorittaa vapaavalintaisesti haluamansa määrä ylimääräisiä ylioppilaskokeita. Ylioppilastutkinnon kokeet tulee voida jatkossakin suorittaa hajautetusti kolmen tutkintokerran aikana. Ylioppilastutkinnon arvosanojen on oltava keskenään vertailukelpoisia.

Opiskelijan, joka on suorittanut lukion oppimäärän englanniksi, on voitava suorittaa myös ylioppilastutkinnon kokeet englannin kielellä. Ylioppilastutkinnon kokeet tulisi voida suorittaa englanniksi myös opiskelijalle kevyen hakemuksen perusteella. Englanninkielistä ylioppilastutkintoa ei tule toteuttaa muun koulutuksen kustannuksella, eikä englanninkielisen ylioppilastutkinnon tule vaikuttaa ylioppilastutkinnon rakenteeseen.

Äidinkielen kokeen tulee jatkossakin olla kaikille pakollinen opiskelijan kielellisiä sekä ajatuksellisia valmiuksia mittaava koe, joka suoritetaan ylioppilastutkinnon suorituskielellä. Niiden joiden äidinkieli on pohjois-, inarin- tai koltansaamen kieli, tulee voida suorittaa ylioppilastutkinnon pakollinen äidinkielen ylioppilaskoe omalla äidinkielellään, vaikka tutkinnon suorituskieki olisi suomi, ruotsi tai englanti. Kokeen tulee mitata tekstin ja tiedon

tulkitsemis- ja käsittelytaitoja sekä oman tekstin tuottamisen taitoja. Opiskelijalla tulee olla lisäksi mahdollisuus sisällyttää ylioppilastutkintoonsa sekä suomen, ruotsin että englanninkielinen äidinkielen koe taikka suomi tai ruotsi toisena kielenä -koe. Erikielisten äidinkielen ylioppilaskokeiden tulee vastata rakenteeltaan toisiaan.

Kielten osaamista on mitattava eurooppalaisen viitekehysten mukaisilla kielitasoilla, minkä kautta opiskelija saa ylioppilastutkinnon yhteydessä kansainvälisesti hyväksytyt todisteen kielitaidostaan. Samalla ylioppilastutkintoon sisältyy kielen suullisen osaamisen arviointi.

Ylioppilaskoetilanteen sähköisen ja fyysisen ympäristön on palveltava opiskelijaa. Kokeita ei tule järjestää peräkkäisinä päivinä. Ylioppilastutkinto on korkea-asteelle suuntaava tutkinto, jonka suorittaneella on riittävät oppimistaidot ja sivistys korkea-asteella opiskeluun. Ylioppilastutkinnon tehtävä osana valintajärjestelmää tulee olla kaikkialla korkea-asteella ja työelämässä tarvittavan osaamisen mittaaminen.

Korkea-asteella tietotekniikkataidot ovat keskeinen osa opiskelua, joten niiden soveltaminen jatko-opintokelpoisuutta mittaavassa ylioppilaskokeessa on luontevaa. Tietotekniikan käyttö ylioppilaskokeissa ei saa kuitenkaan muodostua kenellekään esteeksi suorittaa tutkintoa tai sen osia. Kokeessa tarvittavia aineistoja tulee jatkossa voida hakea avoimesta verkkoympäristöstä ja tehtävätyyppejä tulee kehittää siten, että ne hyödyntävät paremmin tietotekniikan tarjoamia mahdollisuuksia. Reaaliaineiden ylioppilaskokeiden tulisi testata myös kokelaan tiedonhaku- ja soveltamistaitoja sekä lähdekritiikkiä.

Ylioppilastutkintomaksut tulee poistaa ja ylioppilastutkintolautakunnan rahoittaminen tulee siirtää valtion tehtäväksi. Ylioppilaskokeita tulee voida uusia rajatta. Kokeiden tarkistamisen on oltava asiantuntemukseen perustuvaa ja tasalaatuista, jotta ehkäistään kokeiden uusintatarkastuksia. Kokeiden uusintatarkastuksesta mahdollisesti koituvien kustannusten on oltava opiskelijalle kohtuulliset. Ylioppilastutkintolautakuntaan tulee sisällyttää opiskelijaedustus. Ylioppilastutkinnon uusintoihin ilmoittautumisen tulee olla mahdollista korkeakoulujen opiskelijavalinnan jälkeen, jotta ehkäistään yksilön koulutuspolun katkeaminen.

1.9 Lukion ja korkea-asteen nivelvaihe

Lukiolaisen tulee saada jatko-opintokelpoisuus suorittamalla lukion oppimäärä. Toimiva valintajärjestelmä on avain lukiolaisen kannalta epätoivottujen välivuosien karsimiseen. Korkeakoulututkintojen tavoitteet on tehtävä opiskelijalle selväksi jo ennen korkea-asteelle hakeutumista.

Ylioppilaskirjoitusten tuloksia tulee käyttää tehokkaasti hyödyksi korkea-asteen opiskelijavalinnoissa. Valintakokeita tulee käyttää opiskelijavalinnan työkaluna kuitenkin siten, että osa valinnoista tehdään suoravalintana ylioppilastutkinnon perusteella. Opiskelijavalintaa tulee tehdä myös ainoastaan valintakokeilla, jotta kirjoituksissa heikommin menestyneillä, lukion oppimäärän ja ammatillisen tutkinnon suorittaneilla on mahdollisuus hakeutua haluamilleen aloille. Valintajärjestelmä ei saa sulkea valmistuneilta opiskelijoilta opintopolkua.

Valintajärjestelmän tulee olla tasapainossa, ja ylioppilastutkinnon perusteella tehtävässä valinnassa eri oppiaineet tulee pisteittää reilusti ala huomioon ottaen.

Opiskelijoiden alalle soveltuvuuden mittaaminen on merkittävä osa valintakokeiden sisältöä. Pääsykokeiden ei tule perustua ulkoa opetellun tiedon testaamiseen. Valintakokeiden suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota siihen, että valmennuskurssit eivät saa antaa osalle opiskelijoista etulyöntiasemaa valintakokeeseen valmistautuessa. Valintakokeissa vaadittava osaamistaso tulee pystyä saavuttamaan lukio-opintojen aikana. Valintakokeiden on oltava hakijalle maksuttomia.

Korkea-asteen hakuakataulujen on oltava yhdenmukaisia ja tiedot ennakkotehtävistä on julkaistava ajoissa. Korkeakoulujen pääsykoeaineistot tulee julkaista vasta kevään ylioppilaskirjoitusten jälkeen. Korkeakoulujen tulee huomioida myös IB-päättökokeiden päivämäärät valintakokeiden asettamisessa. Korkeakoulujen on tehtävä yhteistyötä suunnitellessaan valintakokeiden päivämääriä, jotta hakijalla on mahdollisuus hakea kaikille samankaltaisille aloille samassa haussa. Ylioppilaskokeiden aikataulun tiivistämisen sijasta tulee korkeakoulujen pääsykokeita myöhäistää. Samaa koulutusta antavien korkeakoulujen on luotava yhtenäinen, ensisijaisesti sähköisessä ympäristössä toteutettava valintakoe, jolla on oltava mahdollista hakea kaikkiin oppilaitoksiin. Valintakokeen suorittamista ei saa ensisijaisesti sitoa maantieteelliseen sijaintiin, ja mahdolliselle valintakoepaikalle siirtyminen ei saa aiheuttaa hakijalle kustannuksia.

Vaihtoehtoisia väyliä korkeakouluihin, kuten avoimia opintoja ja MOOC-kurssien suorittamista, tulee kehittää ja ottaa laajempaan käyttöön. Opiskelijaa on myös tiedotettava vaihtoehtoisista väylistä korkeakouluopintoihin toisen asteen opinto-ohjauksen aikana.

Yhteisvalinnan on oltava ensisijaisesti uusien opiskelijoiden väylä korkea-asteelle. Aikaisemmin korkea-asteella opiskelleiden mahdollisuus alan vaihtamiseen on turvattava erillisvalintojen ja omien valintakiintiöiden kautta. Alan vaihtamisen tapoja tulee kehittää ja monipuolistaa niin, että alan vaihtaminen olisi mahdollisimman sujuvaa ja nopeaa.

Korkea-asteen koulutuksen on muodostuttava akateemisesta yliopistokoulutuksesta sekä käytännönläheisemmästä ammattikorkeakoulutuksesta.

2. SOSIAALIPOLITIikka

2.1 Tukipalvelut

Psyykkiset tai fyysiset rajoitteet eivät saa vaikuttaa mahdollisuuksiin suorittaa opintoja. Koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia tukitoimista ja tilojen esteettömyydestä opiskelun sujuvuuden varmistamiseksi. Tarpeellista tukitoimintaa täytyy olla tarjolla niin, ettei opiskelija joudu matkustamaan kohtuuttomia matkoja.

Erityistä tukea on oltava saatavilla, ja opiskelijoiden on oltava siitä tietoisia. Lakisääteisen oikeuden erityisopetukseen on toteuduttava jokaisessa lukiossa. Oppimisvaikeudet on

otettava huomioon opetuksessa, kokeiden laadinnassa ja koetilanteissa. Lukivaikeuden testaamista on kehitettävä. Jokaiselle opiskelijalle tulisi järjestää lukiseula lukion alussa. Jokaisella opiskelijalla on oltava opintopolkunsa aikana valtakunnallisesti yhtäläinen mahdollisuus osallistua oppimisvaikeustestaukseen.

Maahanmuuttajataustaisten lukioon valmistavaa koulutusta on lisättävä ja kehitettävä vetovoimaisemmaksi. Valmentavan opetuksen tehtävä on vahvistaa kielellisiä ja kulttuurillisia valmiuksia siirtyä lukioon. Lukioon valmistavaa opetusta tulisi olla saatavilla yhdenvertaisesti ja tasalaatuisesti joka puolella Suomea.

Oppilaitoksessa opinto-ohjaaja toimii opiskelijoiden jaksamisen tukena ja opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus päästä keskustelemaan opinto-ohjaajansa kanssa aina tarvittaessa.

2.2 Opiskelija koulu yhteisön jäsenenä

Lukioiden tulee kunnioittaa opiskelijoiden ihmis- ja perusoikeuksia poikkeuksetta. Lukio on kiusaamisen-, syrjinnän- ja rasminvastainen paikka, ja sen ilmapiirin on oltava avoin, turvallinen ja välittävä. Tämän täytyy näkyä koulu ympäristössä läpi kouluvuoden, ja koulun henkilökunnalla on velvollisuus tuoda tätä esille ja puuttua kaikkiin mahdollisiin ongelmatilanteisiin heti niiden ilmettyä. Velvollisuus puuttua kiusaamiseen on kirjattava lukiolakiin. Opiskelijoita on arvostettava ja kohdeltava yhdenvertaisesti. Opiskelijakunnan tulee olla kiinteästi mukana avoimen, turvallisen ja välittävän ilmapiirin luomisessa. Kiusaamisesta vapaan ilmapiirin edistäminen on myös opiskelijakunnan vastuulla.

Opiskelijakunta on irrottamaton osa lukiota. Koulutuksen järjestäjän on turvattava opiskelijakunnan toimintaedellytykset ja otettava opiskelijakunta kiinteäksi osaksi koulun päätöksentekoa. Opiskelijakunnan hallitukselle on myös nimettävä ohjaava opettaja. Hyvä opiskelijakuntatoiminta on toimivan koulu yhteisön edellytys ja koululle vetovoimatekijä.

Opiskelijoilla tulee olla edustus opettajain- ja johtokunnan kokouksissa. Opiskelijakunta täytyy ottaa mukaan koulun järjestyssääntöjä laadittaessa ja tarkistettaessa, ja jokaisen opiskelijan tulee olla tietoinen koulun järjestyssäännöistä.

Opiskelijan fyysinen koskemattomuus on loukkaamaton kaikissa tilanteissa. Koulurauha saavutetaan lukiossa opiskelijoiden ja opettajien sekä koulun muun henkilökunnan tiiviillä yhteistyöllä ja keskinäisellä kunnioituksella. Opettajille ja opiskelijoille pitää järjestää koulutusta koulurauhan turvaamisen tavoista ja opiskelijoiden ja opettajien oikeuksista.

On varmistettava, että myös kasvavissa yksiköissä yksittäisistä opiskelijoista pidetään huolta muun muassa tehokkaalla ryhmänohjauksella ja tutortoiminnalla. Kaikissa lukioissa tulee järjestää tutortoimintaa, ja tutortoiminnalle on varattava riittävät resurssit. Koulujen on nimitettävä tutortoiminnasta vastaava opettaja. Tutorit on koulutettava tehtävänsä. Tutorin tärkein tehtävä on opastaa ja tukea uutta aloittavaa opiskelijaa. Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja uusien opiskelijoiden ryhmäyttäminen yhteisöllisen ilmapiirin luomiseksi ovat osa tutortoimintaa. Tutortoiminta on kirjattava lukiolakiin.

2.3 Opiskelijahuolto

Jokaisella lukiolaisella tulee olla saatavilla monipuoliset tukipalvelut opiskelunsa tueksi ja hyvinvointinsa turvaksi. Opiskelijoiden hyvinvointiin ja terveydenhuoltoon on kohdistettava selkeästi enemmän resursseja, erityisesti ennaltaehkäiseviin, matalan kynnyksen palveluihin.

Lukioissa tulee olla täysipäiväinen terveydenhoitaja, koulukuraattori ja -psykologi enintään kuuttasataa opiskelijaa kohti, sekä täysipäiväinen lääkäri kahtatuhatta opiskelijaa kohti. Palvelun pitää olla saatavilla viikon sisällä. Kaikille nuorille on tarjottava laaja maksuton terveystarkastus, joka sisältää myös lääkärintarkastuksen. Lukio-opiskelijalla tulee olla oikeus selvittää 1–3 päivän sairauspoissaolo pelkällä ilmoituksella ryhmänohjaajalle.

Terveydenhuollon ja suun terveydenhuollon on oltava maksutonta toisen asteen opiskelijoille myös heidän täysi-ikäistyttyään. Opiskelijahuollon tulee muodostaa kokonaisuus, jossa asioita hoitavat samat opiskeluun liittyviin erityiskysymyksiin perehtyneet terveydenhuollon ammattilaiset luottamussuhteen luomiseksi. Palveluiden järjestämisessä, arvioinnissa ja kehittämisessä on otettava huomioon opiskelijoiden antama palaute. Palveluihin hakeutumisen tulee olla helppoa ja selkeää ja onnistua ilman välikäsiä ja pelkoa leimautumisesta. Sähköinen ajanvaraus sekä tietoa palveluista tulee tarjota hoitoon hakeutumisen helpottamiseksi. Sähköiset sosiaali- ja terveystalvet täydentävät opiskelijahuollon palveluita.

Jokaisessa lukiossa on oltava toimiva opiskelijahuoltoryhmä, jossa on opiskelijakunnan edustus. Koulun tulee luoda opiskelijahuoltosuunnitelma, joka määrittää ryhmän toiminnan ja jonka laatimiseen opiskelijoiden tulee osallistua.

2.4 Hyvinvointi

Oppilaitoksilla on suuri rooli opiskelijoiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukijoina. Oppiminen tapahtuu välittävissä ilmapiirissä, jossa jokainen opiskelija huomioidaan yksilönä. Oppimisympäristöllä ja opetuskäytännöllä tuetaan opiskelijoiden liikunnallisuutta ja vähennetään liian istumisen aiheuttamia haittoja. Myös ruutuajan määrään on kiinnitettävä kouluissa huomiota, eikä tietotekniikan käyttö saa rasittaa opiskelijaa kohtuuttomasti. Toisen asteen opiskelijoiden kouluruokailua tulee kehittää, jotta kaikilla on mahdollisuus täysipainoiseen ateriaan jokaisena opiskelupäivänä. Kouluruokailussa huomioidaan erilaiset ruokavaliot ja tuetaan kasvispainotteista ruokavaliota. Kouluruokailussa tulee kiinnittää huomiota ruoan laatuun, ravintoainepitoisuuteen, sekä täytävyyteen. Myös opiskelun kuormittavuuteen ja työmäärään tulee kiinnittää huomiota, ja koulun tulee tarjota tukea ajan- ja stressinhallintaan. Koulutuksen järjestäjän tulee myös varata riittävästi opiskeluun soveltuvia oleskelutiloja opiskelijoiden käyttöön niin kouluaikana kuin sen jälkeenkin.

2.5 Toimeentulo ja asuminen

Nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä on pirstaleinen ja sitä tulee yksinkertaistaa tinkimättä nuorten toimeentulosta. Opiskelijoiden sosiaaliturvan on katettava lukiolaisen elämisen ja

asumisen kustannukset kokonaan. Opintotukea tulee saada kaikilta opiskelukuukausilta, eikä lukiolaista tule edellyttää nostamaan opintolainaa ennen oikeutta toimeentulotukeen. Opintotuen lainapainotteisuudesta tulee luopua. Sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa on otettava tavoitteeksi nuorten köyhyyden vähentäminen ja kannustinloukkujen purkaminen. Uudistuksen jälkeen järjestelmän tulee vastata työelämän epävarmuuteen.

Opintorahaa ei tule laskea saaduksi tuloksi ansiotulojen tapaan, ettei se heikennä asumistukea. Yleisen asumistuen ruokakuntakohtaisuus on poistettava vähintään opiskelijoilta ja yhteisasumiseen on kannustettava. Alaikäisellä on oltava oikeus yleiseen asumistukeen, vaikka hänellä ei olisikaan muita tuloja. Kuntien ja valtion on huolehdittava siitä, että lukiolaisille soveltuvia opiskelija-asuntoja rakennetaan riittävästi eri puolille Suomea ja että opiskelija-asunnot ovat laadukkaita, kohtuuhintaisia ja saavutettavuudeltaan hyviä.

Opintorahan veronalaisuus on poistettava, ja opintoraha on sidottava indeksiin. Kohtuulliset tulot eivät saa leikata opintotukea, vaan työnteon tulee olla kannattavaa ja opiskelijan tulee voida käydä töissä opintojen ohessa. Huoltajien tulojen alentava vaikutus opintotukeen on poistettava, eikä opintotuen tasoa saa sitoa täysi-ikäisyyteen.

Työmarkkinatuen viiden kuukauden odotusaika on poistettava lukiosta valmistuneilta ammatillisen tutkinnon suorittaneiden tapaan. Tavoitteellista korkeakoulupaikan hakemista sekä ahkeraa avoimessa yliopistossa opiskelemista tulee tukea korkeakouluissa opiskelevien tavoin.

Koulumatkatukea täytyy kehittää paremmin opiskelijoiden tarpeita palvelevaksi lyhentämällä koulumatkatuen minimikilometrimäärä viiteen kilometriin. Koulumatka on huomioitava kokonaisuutena, ei osissa. Koulumatkatuen käyttämistä tulee joustavoittaa ja helpottaa.

2.6 Yhdenvertaisuus oppilaitoksessa

Koulu yhteisössä pitää olla tilaa yksilöllisyydelle ja erilaisille identiteeteille ja ilmaisumuodoille. Sukupuolen moninaisuus on tunnustettava, eikä koulu yhteisö saa olla cis- eikä heteronormatiivinen. Yhdenvertaisuuden ja opiskelijan itsemäärämisoikeuden tulee toteutua aidosti. Oppilaitosten seksuaalikasvatuksen on oltava laadukasta ja moninaisuuden huomioivaa.

Fyysisen opiskelu ympäristön tulee olla terveellinen, turvallinen ja viihtyisä. Koulu ympäristö ei saa syrjiä ketään fyysisesti eikä henkisesti. Opetuksessa on otettava huomioon erilaiset oppijat tarjoamalla erityistä tukea sekä opiskeluun että kokeiden suorittamiseen. Oppiaineiden ja koulutusvalintojen sukupuolittuneisuutta tulee purkaa ja tämä tulee huomioida myös opettajien koulutuksissa.

Jokaisessa lukiossa on oltava yhdenvertaisuussuunnitelma, joka sisältää oppilaitoksen nykytilan kuvauksen sekä tulevaisuuden tavoitteet. Yhdenvertaisuuden takaamiseksi lukioiden tulee aktiivisesti ottaa opiskelijat mukaan yhdenvertaisuussuunnitelman valmisteluun ja toteutukseen. Opettajien koulutukseen tulee sisällyttää opetusta liittyen seksuaalisuuden, sukupuolen ja kehojen moninaisuudesta. Opettajien tulee saada koulutusta syrjinnän tunnistamiseen, puuttumiseen sekä yhdenvertaisuuden edistämiseen.

3. NUORTEN OIKEUDET

3.1 Nuoret yhteiskunnassa

Nuoria on kuultava aidosti kaikilla päätöksenteon tasoilla ja siihen tulee tarjota vaikuttamisen keinoja, joissa vaikuttamisen mahdollisuudet ovat aitoja pelkän osallistumisen mielikuvan sijaan. Vaikuttamismahdollisuuksien on oltava yhdenvertaisia riippumatta alkuperästä, taustasta, sukupuolesta tai asuinpaikasta. Sukupolvien välinen tasa-arvo on otettava huomioon päätöksenteossa. Nuorilla on oltava yhtäläiset etenemismahdollisuudet yhteiskunnassa sekä mahdollisuus osallistua kansalaisyhteiskunnan toimintaan.

Nuorten demokratiakasvatusta tulee lisätä konkreettisilla esimerkeillä. Päätöksentekoon liittyvien prosessien on tultava tutuiksi nuorille esimerkiksi koulun kautta, jotta jokainen nuori ymmärtää mahdollisuutensa vaikuttaa. Nuorten vaikuttajaryhmien kuten nuorisovaltuustojen toimintaedellytyksiä ja -menetelmiä on kehitettävä, ja niiden jäsenille on tarjottava koulutusta sekä mahdollisuuksia osallistua tarjolla oleville järjestöjen koulutuksille. Nuoren tulee voida opinnoissaan hyväksilukea aktiivinen toiminta kansalaisyhteiskunnassa esimerkiksi opintopisteinä. Opiskelijoiden mahdollisuutta keskustella yhteiskunnallisista asioista koulussa tulee kehittää.

Nykyisestä asevelvollisuusjärjestelmästä tulee siirtyä koko ikäluokkaa sukupuoleen katsomatta yhdenvertaisesti kohtelevaan järjestelmään.

Päätöksenteon viestinnässä käytettävän kielen täytyy olla selkeää. Nuoriin liittyvässä päätöksenteossa on kysyttävä ensisijaisesti kantaa nuorilta, ja erityisesti koulutukseen liittyvissä kysymyksissä oppilas- ja opiskelijakunnat ovat tärkeimpiä asiantuntijoita. Niiden tulee olla aidosti vaikutusvaltaisia vaikuttamiskanavia myös oman koulun ulkopuoliseen vaikuttamiseen paikallisella tasolla. Nuorille on taattava pääsy päättäviin elimiin, kuten lautakuntiin, kunnanhallituksiin ja -valtuustoihin, jokaisessa kunnassa.

Nuoria edustavien kunnallisten kuulemisjärjestelmien ja vaikuttajaryhmien on oltava nuorten itsensä demokraattisesti valitsevia. Kunnallisissa vaikuttamismuodoissa on kunnioitettava nuorten itsenäistä järjestäytymisoikeutta.

Äänestysikäraja ja ehdolle asettautumisen ikäraja on laskettava 16 ikävuoteen kuntavaaleissa. Kansalaisaloitteen allekirjoittamisen ikäraja tulee laskea vähintään 16 ikävuoteen. Sähköistymistä pitää lisätä nuorten osallistumisen ja vaikuttamismahdollisuuksien helpottumisen kannalta. Nuorilla on oltava aidot mahdollisuudet päästä käsiksi valtion tarjoamiin palveluihin myös sähköisesti. Nuorille on taattava vahvan sähköisen tunnistautumisen tapa.

Koska nuoriso- ja opiskelijajärjestöt ovat merkittävä vaikuttamisen väylä nuorille, niiden rooli on tunnustettava voimakkaammin. Nuoriso- ja opiskelijajärjestöjä tulee myös hyödyntää osana opetussisältöjä. Järjestöjen rahoitus ja toimintaedellytykset on turvattava ja niiden merkitystä

yhteiskunnallisessa päätöksenteossa on vahvistettava. Järjestöillä on tärkeä rooli pitkäjänteisessä nuorisotyössä ja osana elinvoimaista kansalaisyhteiskuntaa. Nuoriso- ja opiskelijajärjestöille jaettavia valtionapuja ei tule leikata.

3.2 Opiskelijoiden oikeusturva

Suomeen tulee luoda oppilas- ja opiskelija-asiavaltuutetun tehtävä, joka valvoo opiskelijoiden oikeusturvan toteutumista. Mitään opiskelijaa koskevia toimenpiteitä ei saa aloittaa ilman, että opiskelija on tietoinen tästä. Opiskelijan tulee tietää, missä henkilökistereissä hänestä on tietoja, kenellä on pääsy rekistereihin ja kuinka hän voi itse päästä omiin tietoihinsa helposti käsiksi.

3.3 Nuorisotakuu

Nuorten työllisyyttä parantavista järjestelmistä on pidettävä kiinni, ja niitä on jatkuvasti kehitettävä. Etsivää nuorisotyötä on jatkettava nuorten tukemis- ja ohjauskeinona. Etsivässä nuorisotyössä on otettava huomioon ennaltaehkäisy sekä työn riittävät resurssit. Koulutuksen roolia syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä ja pysäyttämässä on painotettava. Avoimen korkeakoulun koulutusseteli ja ylioppilaiden oikeus jälkiohjaukseen on otettava osaksi nuorisotakuuta.

Nuorisotakuun ja etsivän nuorisotyön vaikutusten mittaamiseen on luotava arviointityökalu, jolla saatuja tuloksia käytetään hyödyksi toiminnan kehittämisessä. Nuorisotakuuta tulee kehittää pitkäjänteisesti.

3.4 Nuorisopalvelut

Kuntien nuorisopolitiikassa ja -palveluissa on oltava yhtäläiset linjat ja vähimmäisresurssit, jotta ne ovat kaikissa kunnissa riittävät. Kunnissa pitää korostaa ja edistää monikulttuurista ja kansainvälistä nuorisotoimintaa ja luoda sille edellytykset. Nuorisopalvelujen on oltava nuoren helposti saatavilla ja koottuna yhteen. Nuorisopalveluihin ja -politiikkaan on tultava ennakoiva ja pitkäjänteinen ote, jotta lyhytaikaisten hankkeiden sijaan keskitytään pitkän aikavälin tavoitteissa onnistumiseen.

Etsivän nuorisotyön resurssit on taattava, jotta tuen piiriin pääsevät koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella olevat nuoret tai he, jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut.

Ohjaamoita tulee olla kattavasti ympäri Suomea, ja niiden rahoitus on turvattava. Toimintaa on laajennettava ja kehitettävä yhdessä nuorten kanssa. Tulee lisäksi huomioida, että nuoret tietävät Ohjaamo-toiminnasta ja osaavat hakeutua palveluiden pariin.

3.5 Nuorten työllisyys

Julkisen sektorin tulee tarjota lukiolaisille enemmän kesätyöpaikkoja, ja yksityisen sektorin toimijoita tulee kannustaa siihen esimerkiksi kesätyöseteleiden avulla. Lisäksi nuorten

kesätyömahdollisuuksien parantamiseksi koulujen alkamisajankohtaa on myöhennettävä nykyisestä vastaamaan paremmin yleiseurooppalaista mallia. Talous-, työelämä- ja työnhakutaitojen opetus tulee ottaa kiinteäksi osaksi perusopetusta ja toisen asteen koulutusta. Yrittäjyyskurssien tarjontaa tulee laajentaa, ja opiskelijalla tulee olla mahdollisuus tutustua opintojensa yhteydessä yrityksiin ja yrittäjyyteen esimerkiksi yritysvierailujen muodossa.

Työmarkkinoita tulee uudistaa mahdollistamaan nuorten suurempi työllisyys. Nuoria ja erityisesti maahanmuuttajataustaisia nuoria ei saa jättää erityisen heikkoon asemaan työmarkkinoilla suhteessa muihin väestöryhmiin. Oppisopimuskoulutusjärjestelmää tulee kehittää ja ottaa laajempaan käyttöön. Sosiaaliturvajärjestelmässä eikä työttömyyspalveluissa saa olla erillisiä sanktioita nuorille. Jokaista nuorta on kohdeltava yhdenvertaisesti ja häirinnästä vapaasti työelämässä. Valtion, kaupunkien ja kuntien rekrytointi tulee toteuttaa anonymisti. Nuorten työllisyyspalveluita on kehitettävä yksilöllisemmäksi, jotta jokainen saa niistä tarvitsemansa hyödyn.

3.6 Nuorten terveys

Alle 25-vuotiaille on saatava henkilökohtaiseen tilanteeseen sopiva maksuton ehkäisy. Nuorille räätälöityjä päihde- ja mielenterveyspalveluja on vahvistettava. Terapiatakuu on otettava käyttöön koko maassa. Nuorten syrjäytyminen tulee tunnustaa yhdeksi Suomen suurimmista haasteista ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn ja korjaaviin toimenpiteisiin on suunnattava mittakaavan mukaiset resurssit. Terveystieteiden-, koulutus- ja työmarkkinajärjestelmää tulee kehittää kokonaisvaltaisesti syrjäytymisen ratkaisemiseksi. Kansalaisyhteiskunnan toimijoiden edellytyksiä on parannettava ja niitä on kannustettava sitouttamaan syrjäytymisvaarassa olevia nuoria osaksi yhteiskuntaa.

Nuorella tulee olla mahdollisuus korjata juridinen sukupuolimerkintänsä jo ennen täysi-ikäisyyttä, ilman lääketieteellistä selvitystä tai todistusta lisääntymiskyvyttömyydestä. Kolmas juridinen sukupuoli on otettava käyttöön Suomessa. Sukupuolen vahvistamisen on perustuttava omaan ilmoitukseen. Nuorten tulee saada solmia itselleen sopivia ihmissuhteita sukupuolesta ja seksuaalisesta suuntautumisestaan huolimatta ilman pelkoa häirinnästä ja syrjinnästä.

Lukion on tuettava erilaisia harrastusmahdollisuuksia. Harrastamisen rooli yhteisöllisyyden kasvattamisessa ja opinnoissa jaksamisessa tulee tunnustaa. Lukioiden tilat tulee avata vapaamuotoiselle harrastustoiminnalle iltapäivisin ja iltaisin. Tilojen varaamiseen on oltava lukiolaisille avoin digitaalinen järjestelmä. Liikuntamahdollisuuksia koulupäivien yhteydessä sekä opiskeluympäristön liikunnallisuutta on tuettava. Opintojen suorittamisen tulee olla joustavaa, jotta esimerkiksi urheilu- tai musiikkiuralla olevat nuoret voivat elää tasapainoista elämää.

3.7 Kestävä kehitys

Suomen ja Euroopan unionin tulee olla esimerkillisiä Yhdistyneiden Kansakuntien kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttamisessa ja kestävän kehityksen suunnitelma tulee ottaa

kansallisen ja kansainvälisen päätöksenteon pohjaksi. Nuorilla on oltava mahdollisuus osallistua YK:n kestävään kehitykseen liittyviin kokouksiin. Kestävään kehitykseen liittyvää politiikkaa on tehtävä nuorten ja tulevien sukupolvien ehdoilla.

Ilmastonmuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden kohdistuvien uhkien ehkäisemisen tulee olla politiikan keskiössä. Ilmastokriisin uhat koskettavat globaalisti eniten nuoria, minkä vuoksi sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden takaamiseksi tulee nuoria kuunnella keskeisten toimijoiden kuten YK:n ja EU:n ilmaston ja ympäristöön liittyvissä kokouksissa. Nuorten on pystyttävä osallistumaan ja vaikuttamaan myös Suomen ilmastopolitiikkaan yhdenvertaisesti muiden sukupolvien kanssa. Suomen tulee olla edelläkävijä päästöjen vähentämisessä, energiantuotannon ja puhtaan teknologian kehittämisessä ja käyttöönnotossa sekä luonnon hiilivarastojen suojelussa ja hiilinielujen vahvistamisessa. Suomen tulee saavuttaa Pariisin sopimuksessa sovitut ilmastotavoitteet ilmaston lämpenemisen pysäyttämiseksi 1,5 asteeseen ja tämän takaamiseksi hallituksen tulee varmistaa, että päätöksenteko on linjassa ilmastotavoitteiden saavuttamisen kanssa.

Sukupolvien välisen tasa-arvon tulee toteutua yhteiskunnan päätöksenteossa ja työelämässä. Nuorten koulutustason heikkeneminen tulee pysäyttää ja kääntää nousuun. Huoltosuhteen heikentyessä on pidettävä huoli siitä, että Suomi säilyy houkuttelevana ja kilpailukykyisenä asuinpaikkana nuorille. Työeläkejärjestelmän perusta on säilytettävä kestäväksi ja sen kehittämisen lähtökohtana on oltava sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus. Eläkejärjestelmän rahoitusta on käsiteltävä aina kokonaisuutena. Nuoret on otettava mukaan tekemään eläkepäätöksiä, jotta turvataan sukupolvien välisen ketjun ja oikeudenmukaisuuden jatkuminen sekä järjestelmän uskottavuus. Taitettu indeksi on säilytettävä. Kaikesta tehdystä työstä tulee karttua eläkettä.